

Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь
Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт
Мінскі гарадскі выканаўчы камітэт

ТВОРЧАЯ І МЕТАДЫЧНАЯ СПАДЧЫНА ЯКУБА КОЛАСА

Тэзісы дакладаў і паведамленняў Рэспубліканскай
навукова-метадычнай канферэнцыі, прысвечанай
10-ай гадавіне з дня нараджэння Якуба Коласа

Мінск — 1992

На Кршчыне Якуб Колас пражыў амаль 4 гады і толькі ў маі 1921 года вярнуўся з сям'ёю на родную беларускую зямлю і актыўна ўключыўся ў педагогічную дзейнасць на ніве беларускай асветы.

А.У.ЖАРДЗЕЦКАЯ (Мінск)

ЯКУБ КОЛАС АБ РОЛІ АРФАГРАФІІ У СІСТЭМЕ НАВУЧАННЯ МОВЕ

У "Методыцы роднае мовы" К.М.Міцкевіча (Якуба Коласа) значнае месца займаюць пытанні арфаграфіі. Разгляду прыёмаў і метадаў навучання арфаграфіі ў гэтай працы прысвечаны спецыяльны раздзел. Якубам Коласам вызначаны пяць прынцыпаў беларускага правапісу: фанетычны, марфалагічны, прынцып традыцыі, напісання складаных слоў, напісання іншамовных слоў. Такая разнастайнасць прынцыпаў, падтрымліваў ён, стварае цяжкасці ў вывучэнні роднай мовы. Прапанаваны таксама розныя падыходы да метадыкі арфаграфіі. Якуб Колас не згаджаўся з тымі педагогамі, якія лічылі найбольш эфектыўным механічнае засваенне правапісу і пераканаўча сцвердзіў у сваёй "Методыцы..." тое, што пісьмова-рукавы, зрокавы і іншыя цэнтры мозга, якія ўдзельнічаюць у фарміраванні навыку правапісу, непарыўна паміж сабой звязаны. З часам гэтая сувязь удасканалюецца, становіцца больш трывалай.

Адзначана таксама вялікая роля арфаграфічных правіл, неабходнасць свядомага засваення правапісу. "Па-першае, уменне далаваць пэўнае правіла правапісу на практыцы ў тым ці іншым выпадку ўжо ёсць некаторая работа. Па-другое, не ўсе словы могуць увайсці ў круг правапісных практыкаванняў вучня, каб можна было іх успрыняць зрокам і замацаваць іх правільнае напісанне."⁹ У час, калі пісалася "Методыка роднае мовы", распаўсюджаным прыёмам навучання арфаграфіі было спісванне. Якуб Колас крытычна ставіўся да гэтага і лічыў, што механічнае спісванне будзе мець з чыста педагогічнага погляду адмоўнае значэнне, бо такая праца не спрыяе развіццю здольнацей вучня. Таму ён прапанаваў праводзіць мэтанакіраванае спісванне, падтрымліваў ідэю Флёрава аб тым, што:

"І. дзеці не павінны пісаць ніводнага слова, не прадстаўляючы таго, пра што яны пішуць;

⁹Міцкевіч К. (Якуб Колас). Методыка роднае мовы. // 36 тв.: У 14-ці т. - Мн., 1976. - т. 12. - С. 437.

2. пісьмо павінна весціся так, каб дзеці не рабілі памылак;
3. больш разгону для дзіцячай самадзейнасці."

Адмоўна ставіўся аўтар "Методыкі..." да канаграфіі - такога віду навучання, калі на дошцы і ў сшытках запісваюцца сумесля ўзятае слова з памылкай. Вучоны лічыў, што спісванне і канаграфія ўзаемазнішчаюцца. "... дзячы дзецям сумесля няправільны тэкст, мы знішчаем тое, што хацелі дасягнуць пісваннем з правільнага тэксту." Некаторыя сучасныя метадысты сцвярджаюць, што калі за аснову навучання прыняць свядомасць, то прымяненне канаграфіі прыносіць карысць. Канаграфія нібыта дазваляе вучню зразумець памылку на няправільным прыкладзе. На наш погляд, такі прыём навучання недапушчальны, бо запісаная памылка зафіксавана ў зрокавай памяці школьніка. Тое, што запісана на дошцы, павінна быць для вучняў узорам правапісу.

Такім чынам, Якуб Колас заўсёды адстойваў тыя метады, якія забяспечвалі б не толькі належнае разумовае развіццё школьнікаў, але і фарміраванне іх актыўнага творчага мыслення. здольнасць да самастойнага авалодвання ведамі. Шмат увагі ўдзяляў ён актывізацыі і развіццю ўсіх працэсаў пазнавальнай дзейнасці школьнікаў.

Адноўнае ў творчым метадзе Якуба Коласа - пвёрдая, добра прадуманая настаўнікам сістэма пісьмовых работ па прынцыпу: ад больш простых да больш складаных відаў - пры актыўным удзеле ўсіх вучняў пад кіраўніцтвам настаўніка.

В.В. КАЗЛОВА (Мінск)

АДРАДЖЭНСКІЯ КЛОПАТЫ ЯКУБА КОЛАСА-НАСТАЎНІКА

З набыццём Рэспублікай Беларусь дзяржаўнай незалежнасці і самастойнасці праблема адраджэння гісторыі народа, нацыянальнай школы, духоўных скарбаў нацыі стала надзённым клопатам грамадства.

Інтэрэсам Адраджэння прасякнута ўся спадчына тасікаў, беларускай літаратуры Янкі Купалы і Якуба Коласа. Стужка адраджэння нацыянальнага арнаменту знітоўвае публіцыстыку Якуба Коласа. У ёй акрэслена паўстае асоба Коласа-асветніка, настаўніка, грамадзяніна.

Народ і Радзіма, што "нават імя свайго не мела... На казёнай царскай мове яе называлі проста - "Заходняя ўскраіна Расійс-